

3. И.Л.Берегова. Формирование коммуникативной культуры преподавателей высшей школы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: http://window.edu.ru/window/library/pdf2txt?p_id=54492&p_page=17

4. Дзундза А.І. Комунікативна культура як умова ефективності проектування середовища педагогічної взаємодії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npdntu_pps/2009_3/dzudza.pdf.

5. Кузнецова О.В. Педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців//Проблеми освіти. – 2010. - № 63. – С. 80-83.

6. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

7. Цінності в житті людини та суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ua.textreferat.com/download-8834.html>

8. Тоба М.В. Когнітивне спілкування в педагогічній діяльності: прикладний та теоретичний аспекти// Практична психологія та соціальна робота. – 2011. - №12. – С. 32-34.

9. Татарникова Н.С., Елькина И.Ю. Активные методы обучения как средство развития коммуникативной культуры учащихся в условиях гуманизации образовательного пространства // Современная наука: Гуманитарные науки: М. – 2011. - № 3. – С. 39-41.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Корольова Т.М., Мозилевський В.І.

В статті розглянуто особливості формування вторинної мовної особистості на прикладі навчання іноземних студентів української мови. Представлено комплексний опис лінгвокультурологічного аспекту початкового етапу навчання української мови іномовних студентів та визначено пріоритетні області підготовки вторинної мовної особистості.

Ключові слова: вторинна мовна особистість, лінгвокультурологія, мовна картина світу, міжкультурне спілкування.

Настоящая статья описывает особенности формирования вторичной языковой личности на примере обучения иностранных студентов украинскому языку. Представлено комплексное описание лингвокультурологического аспекта начального этапа обучения украинскому языку иноязычных учащихся и определены приоритетные области подготовки вторичной языковой личности.

Ключевые слова: вторичная языковая личность, лингвокультурология, языковая картина мира, межкультурное общение.

In the article the peculiarities of a secondary lingual personality development is analyzed. The Turkish students studying Ukrainian as the second language were under investigation. Linguacultural aspect of

the teaching process is described, the main training spheres are determined.

Key words: secondary lingual personality, linguaculture, language image of the world, intercultural communication.

На сучасному етапі розвитку лінгводидактики велика увага приділяється проблемі формування вторинної мовної особистості в процесі навчання іноземної мови. Проблеми, що пов'язані з вихованням вторинної мовної особистості, викладені в багатьох наукових дослідженнях (Ц.Р. Воркачов, И.А. Стернін, Г.В. Єлизарова, Л.С. Виготський, А.А. Леонтьєв, Ст. фон Гумбольдт, Р. Штейналь, А.А. Потебня, І.А. Бодуен де Куртене, Ф. де Соссюр, Л.В. Щерба, і ін.). Вивчення чинників, умов і критеріїв визначення структури вторинної мовної особистості в сучасній науці має комплексний характер. Разом з тим, об'єктом теоретичної інтерпретації приймається, як правило, вже готова вторинна мовна особистість з урахуванням максимальної кількості чинників її внутрішньої організації. При цьому теоретичний матеріал, основу якого складає аналіз всіх видів і рівнів міжмовних і міжкультурних розбіжностей між контактуючими лінгвокультурами, знаходить переважне застосування в області проблематики міжкультурного розуміння в досвіді міжмовного спілкування.

У набагато меншій мірі цей матеріал стає об'єктом осмислення з погляду застосування до практики послідовного навчання іноземної мови — процесу, який наразі за своїми лінгвокультурологічними, психолінгвістичними і лінгводидактичними параметрами, все більше орієнтується на критерії вторинної мовної особистості.

Лінгвокультурологічний матеріал (з урахуванням всіх аспектів і рівнів лінгвокультурних розбіжностей) слід розглядати як один з провідних принципів процесу формування вторинної мовної особистості при навчанні української мови як іноземної. Звичайно, реалізація такого підходу можлива лише за умови відповідної лінгвокультурної підготовки, систематизації і класифікації матеріалу міжмовних розбіжностей і невідповідностей. Складнощі в лінгвокультурологічному осмисленні мовного матеріалу на початковому етапі навчання іноземної мови складають особливу проблему для тих, хто навчається. Часто лінгвокультурологічні особливості на початковому етапі мовної підготовки не враховуються викладачами, або їх розгляд носить формальний, не системний характер.

У роботі вторинна мовна особистість розглядається в проблемному полі мовної теорії на матеріалі лінгвокультурних розбіжностей, що усвідомлюються студентами в процесі комплексної лінгвокультурологічної підготовки, редуплікації мовної особистості в умовах полілогу мов і культур.

Актуальність роботи пов'язана з необхідністю точного визначення етапів формування вторинної мовної особистості на основі порівняння міжмовних і лінгвокультурних розбіжностей, що визначають порядок іншомовної і інокультурної адаптації людини в процесі вивчення іноземної мови. Актуальність дослідження зумовлена також необхідністю пошуку конкретних мовних інструментів розвитку мовної особистості з метою максимального впливу на мовну і комунікативну компетенцію

студента, що забезпечує коректне спілкування в іншомовному середовищі.

Слід враховувати той факт, що мовний матеріал повинен максимальною мірою відображувати розбіжності між контрастуючими лінгвокультурами вже на початковому етапі комунікативної підготовки вторинної мовної особистості. При навчанні іншомовних студентів це вимагає розробки завдань, що сприяють засвоєнню ними елементів української мови, які мають лінгвокультурну специфіку на всіх мовних рівнях (фонетичному, лексичному і граматичному).

У процесі вивчення іноземної мови мовна особистість змінюється при взаємодії з чужим для неї культурним і мовним середовищем. Мовна особистість, що сприйняла специфіку і універсалії рідної культури як феномен формування національної мовної картини світу, є природним суб'єктом при засвоєнні фактів іншої (альтернативної) лінгвокультури. У процесі оволодіння іноземною мовою і культурою, відбувається редуплікація мовної особистості. Під цим розуміється формування так званої вторинної мовної особистості, тобто її мовна інокультурація.

В ідеалі розвиток вторинної мовної особистості повинен відбуватися без опори на первинну лінгвокультуру (на рідну мову). Вторинна мовна особистість повинна носити характер альтернативної мовної особистості відносно первинної, що спирається на базу рідної лінгвокультури. Вторинна мовна особистість не повинна мати підлеглого статусу по відношенню до первинної мовної особистості, так само як і навпаки. За основу слід приймати позицію рівноправ'я двох мов і культур в ході особистісної інокультурації. Розвиток вторинної мовної особистості не повинен мати характер культурного переродження, так само як і не повинен відбуватися внутрішньої культурної асиміляції засвоєваних фактів мови, що вивчається.

На початковому етапі вивчення іноземної мови допускається опора на рідну мову, яка надалі повинна використовуватися все менше й менше. Для досягнення оптимальної лінгвокультурологічної компетенції в альтернативній лінгвокультурі слід максимально виключити опору на рідну мову.

Розвиток вторинної мовної особистості — складний і суперечливий процес. Основним чинником, що перешкоджає розвитку і вдосконаленню навичок вторинної мовної особистості, є вихідні лінгвокультурні (мовні, комунікативні) звички і стереотипи. Протистояння рідних і засвоєваних лінгвокультурних форм і стереотипів в свідомості того, хто вивчає іноземну мову, може набути характеру конфлікту, в основі якого може лежати неприйняття важко засвоєваних і незвичних (тобто сприйманих як лінгвокультурні «варваризми») фактів іншої мови. Результатом цього стає або зредуковане, або спотворене засвоєння фактів мови, що вивчається, її норм і смислових принципів на всіх структурно-мовленнєвих і комунікативно-смислових рівнях.

Слід уникати непрофесійного, спрощеного відношення до ситуації лінгвокультурного конфлікту в процесі формування вторинної мовної особистості. Шлях, який зазвичай вибирає студент, адаптуючи факти мови, що вивчається в контексті первинної лінгвокультури, є прагнення вивчити іноземну мову, не змінюючи первинної «мовної картини світу». У основі спроб уникнення

лінгвокультурного конфлікту лежать різні варіанти застосування міжкультурних і міжмовних аналогій. Послідовне і професійне виховання вторинної мовної особистості передбачає не пошук шляхів спрощеного усунення міжкультурного конфлікту, а переважно опору на факти структурних і смислових розбіжностей між мовами, тобто опору на міжкультурні і міжмовні лакуни. Таким чином, не аналогія, а чітка диференціація «мовної картини світу» повинна управляти вивченням іноземної мови.

Структурований підхід до формування вторинної мовної особистості вимагає адекватного і повноцінного використання специфічних елементів іноземної мови, які не мають структурних аналогій в рідній мові. Мовна особистість засвоює загальні стратегії орієнтації в іноземній мові і культурі. Лінгвокультурологічна компетенція є важливим критерієм засвоєння вторинної лінгвокультури мовною особистістю.

Лінгвокультурологічна ідентифікація лагун повинна орієнтуватися на всі рівні мовної підготовки студентів. Загальним принципом тут повинен бути перехід від простого до складного, від елементарного до комплексного. Найзагальнішим чином розмежовуються лакуни лексичного і граматичного аспектів засвоєння іноземної мови. Ієрархія лагун встановлюється відповідно до наростання ступеня складності: *у лексичному аспекті*: сегментний рівень слова (звуки, алфавіт); лексична ониматопія і вигуки; прецедентне ім'я, елементарні способи комунікативної адресації, базові слова-реалії; слова загального складу мови (залежно від рівня навчання); лексика концептуального і понятійного рівнів; лексичні апелювати; складні слова-реалії (включаючи елементи мовної ідіоматики); *у граматичному аспекті* виділяються: рівень індикації і номінації, включаючи способи морфологічної модифікації слова (займенники, артиклі, складні способи детермінація імені); рівень синтаксичної реляції (у плані виділення характерних для мови, що вивчається, способів позначення просторово-часових відносин); рівень порядку лінійного розгортання висловлювання з диференціацією сили експресії і оцінки. Таким чином, у лексичному аспекті загальним принципом повинен бути перехід від зовнішньої форми до змісту, в граматичному аспекті - перехід від безпосередньої граматичної форми до експресивної специфіки граматичного змісту, тобто від функції прямого позначення до сенсу.

Не можна недооцінювати загального настановного впливу первинної мовної особистості на процес подальшої інкультурації в іноземну альтернативну лінгвокультуру. Найвищі показники інкультурації як підсумковий критерій практичного вивчення іноземної мови безпосередньо залежать від масштабу і ступеня інкультурації мовної особистості в рідній лінгвокультурі. Глибоко інкультурована мовна особистість пред'являє вищі вимоги до кінцевих показників своєї інкультурації в альтернативній лінгвокультурі.

Метою засвоєння іншомовної культури повинне бути досягнення лінгвокультурознавчої компетенції, під якою розуміється комплекс знань і здібностей, що дозволяють орієнтуватися і відповідно поводитися в комунікативних ситуаціях, в яких зустрічаються носії різних культур.